

ผู้นำและภาวะผู้นำ ที่พึงประสงค์ DESIRABLE LEADERSHIP AND LEADERSHIP

พระมหาอุทพิชาญ โยธสาสน์¹, พระครูเกษมอาจารย์สุนทร²,
พระครูสุธรรมกิจโกศล³, พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า⁴
Phramahayuddhapicharn yodhasa sano¹, Phrakrukasemajarasunthorn²,
Phrakrusudhamakitkosala³, Phonpimal phochaila⁴,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์¹⁻³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus¹⁻³
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด⁴
Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus⁴
E-mail : picharn.tho@mcu.ac.th

ได้รับบทความ: 9 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 24 พฤษภาคม 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 26 พฤษภาคม 2566;

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนอเพื่อวัตถุประสงค์ในการบริหารงานต่างๆ ให้บรรลุถึงจุดเป้าหมายที่ตังไว้ นั่นก็คือภาวะผู้นำ ถ้าผู้นำมีความสามารถในการเป็นผู้นำ เช่น มีความรู้ มีคุณธรรม มีความสามารถรอบด้านหรือมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ย่อมทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้ที่ทำหน้าที่ผู้นำนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องศึกษา ทักษะต่างๆ ในการเป็นผู้นำ การที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้นั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายและไม่ใช่ว่าเรื่องยาก หากผู้นำ มีคุณธรรม มีความสามารถ มีทักษะ และประสบการณ์ ผู้นำควรมีลักษณะเด่น ดังนี้ 1) ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่น 2) ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่นมากกว่าคนอื่นในกลุ่มที่ปฏิบัติงานอยู่ 3) ผู้นำ คือ ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อเป็นหัวหน้า 4) ผู้นำ คือ ผู้ที่ใช้อิทธิพลในการกำหนดเป้าหมายให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม 5) ผู้นำ คือ ผู้ซึ่งได้รับตำแหน่งในสำนักงานและมีอิทธิพลในตัวสูง

คำสำคัญ: ผู้นำ, ภาวะผู้นำ

Abstract

An important factor in managing the management to achieve the goals set is leadership. If a leader can lead, such as knowledgeable and moral, and have the right ability or leadership skills will get the job completed. Therefore, those who

perform leadership duties are essential to study leadership skills. For to be a good leader is not easy and not difficult. If a leader is moral, capable, skilled, and experienced. Leaders should have distinctive characteristics, as follows: 1) A leader is someone who has the right influence on the actions of others. 2) A leader is someone who has the right influence on the actions of others more than others in the working group. 3) A leader is someone who is elected by the group to be the leader. 4) A leader is someone who uses influence to set goals to achieve the group's goals. 5) A leader is someone who has been given a position in the office and has a high influence.

Keywords: Leader, Leadership

บทนำ

คำว่า ผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) มีความหมายที่แตกต่างกัน และมีประวัติที่ยาวนานมาก คำว่า “ผู้นำ” ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษของออกซ์ฟอร์ด (Oxford English Dictionary) ในราวปี ค.ศ. 1300 (พ.ศ. 1843) หรือเจ็ดร้อยปีที่แล้วส่วนคำว่า “ภาวะผู้นำ” นั้น ปรากฏขึ้นมาภายหลัง ประมาณปี ค.ศ. 1800 (พ.ศ. 2343) คือ ประมาณสองร้อยปีมาแล้วหรือแม้จนกระทั่งปัจจุบัน ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำยังเป็นปริศนาสำหรับนักวิชาการและบุคคลทั่วไป จึงสรุปแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำไว้ 5 ประการ คือ (กวี วงศ์พัฒน์, 2559: 34)

1) ผู้นำ หมายถึง ผู้ซึ่งเป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของกิจกรรมภายในกลุ่มเปรียบเสมือนแกนของกลุ่ม เป็นผู้มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าทุกคนในกลุ่ม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มสูง

2) ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งนำกลุ่มหรือพากลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์หรือสู่จุดหมายปลายทางที่วางไว้ แม้แต่เพียงชี้แนะให้กลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทาง ก็ถือว่าเป็นผู้นำ ทั้งนี้รวมถึงผู้นำที่นำกลุ่มออกนอกกลุ่มนอกทางด้วย

3) ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่คัดเลือกให้เขาเป็นผู้นำของกลุ่มซึ่งเป็นไปโดยอาศัยลักษณะทางสังคมมีติดของบุคคลเป็นฐานและสามารถแสดงพฤติกรรมของผู้นำได้

4) ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะบางอย่างคือสามารถสอดแทรกอิทธิพลบางประการ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มได้มากที่สุด

5) ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งสามารถนำกลุ่มไปในทางที่ดีตามที่ต้องการ เป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมความเป็นผู้นำ

ดังนั้น คำว่า “ผู้นำ” กับ “ภาวะผู้นำ” นั้น เป็นการมองคนละด้าน คำว่า ผู้นำ มองเน้นที่ตัวบุคคล ภาวะผู้นำ มองเน้นที่คุณลักษณะในตัวบุคคล ส่วนนักวิชาการทั้งหลายได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันมากมาย

ผู้นำในทัศนะของนักปราชญ์

ผู้นำ คือ บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตาม หรือทำการร่วมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่ตั้งงาม ภาวะผู้นำ ก็คือคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันสู่จุดหมายที่ตั้งงาม คุณสมบัติของผู้นำมีหลายอย่างหลายด้าน แยกไปตามสิ่งที่ผู้นำจะต้องเกี่ยวข้อง คือ ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการที่จะไปเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นทุกอย่างให้ถูกต้อง และได้ผลดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556: 33) ผู้นำคือผู้ที่ทำให้อื่นต้องการทำงานตามที่ต้องการ ผู้นำต้องการ ดังนั้นผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือมีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหารบุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ๒ ประการ คือ อัตตหิตสมบัติ หมายถึงความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และปรีทปฏิบัติ หมายถึงความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2559: 41) ความเป็นผู้นำคือนายสารถที่ดีคือ ผู้ที่สามารถขับรถเทียมม้าให้สามารถบรรทุกสิ่งของได้มากไปถึงจุดหมายปลายทางได้รวดเร็วและปลอดภัย เพราะมีคุณสมบัติของนายสารถที่ดีที่สามารถ หรือนางวงดนตรีที่ดี คือสามารถควบคุมวงดนตรี ซึ่งมีผู้เล่นดนตรีหลายคนขึ้นหลายคนเป็นวงใหญ่ให้บรรเลงเพลงได้ไพเราะเพราะพริ้ง สะกดใจผู้ฟังให้เคลิบเคลิ้มเป็นสุขใจ หรือให้บรรเลงเพลงได้เร้าใจถูกใจผู้ฟังให้สนุกสนาน เพราะเป็นนางวงดนตรีที่มีความสามารถ กล่าวคือมีสภาวะความเป็นผู้นำสูง ฉันทิ ห้วนหน้าฝ่ายบริหารตลอดถึงหัวหน้างานทุกระดับขององค์กร ที่จะสามารถปกครองบังคับบัญชาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และสามารถบริหารกิจการ กิจกรรม และหรือโครงการต่างๆ ขององค์กรให้บรรลุผลดีมีประสิทธิภาพสูง ก็จะต้องเป็นผู้มีลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี คือ มีประมุขศิลป์สูง (พระราชาญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), 2558:22) ผู้นำ คือผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้ว เช่นเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัดและแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2559: 45). ผู้นำตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Leadership” ซึ่งมีความหมายในทำนองเดียวกันว่า “Being a leader; power of leading, the qualities of a leader” หมายถึง ผู้นำไปสู่สิ่งที่ตั้งงามและเป็นประโยชน์แก่มหาชน การนำไปในทางชั่ว ตำ เสียวาย เช่น เป็นหัวหน้าโจรพาลูกน้องไปปล้นหรือลักขโมย หรือการตั้งตนเป็นหัวหน้าไปพาคนค้ายาเสพติด ก็คงไม่นับว่าเป็นผู้นำหรือมีภาวะผู้นำ เพราะไม่สัมพันธ์กับเป้าหมายที่ตั้งงาม และมีได้ตั้งอยู่บนฐานแห่ง

ศีลธรรม คุณธรรม และสติปัญญา (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), 2558: 77) ผู้นำ คือ บุคคล ซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นหรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นหัวหน้ามีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชาและ อาจชักนำพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางดีหรือชั่วได้ซึ่งเรียกผู้นำตามลักษณะนี้ว่าผู้นำแบบ พลวัต (Dynamic Leader) ซึ่งถ้าหากนำไปในทางที่ถูกที่ควรก็เรียกว่าเป็นผู้นำในทางที่ดี ถ้านำไป ในทางไม่ถูกต้องปฏิบัติการณ์อันเป็นปฏิปักษ์ต่อระเบียบแบบแผนของสังคมก็เรียกว่าเป็นผู้นำในเสถียร คือ นำในทางไม่ดี (พระครูสิริจันทนิวิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม), 2559: 46) ผู้นำ เป็นผู้มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมของบุคคลในหมู่คณะ ชะตากรรมของหมู่คณะว่า จะเป็นเช่นไรต่อไปนั้น ขึ้นอยู่กับตัวผู้นำ เป็นส่วนสำคัญผู้นำมีหลายประเภทหลายลักษณะด้วยกัน การเลือกและสร้างผู้นำที่ดีได้เท่านั้น จึงจะ พอมิช่องทางพอมิโอกาสควบคุมสังคมได้บ้าง (เดช สอนานนท์, 2558: 18) ผู้นำ หมายถึง ลักษณะที่ แสดงถึงความ สามารถในการนำพา การดำเนินกิจการ การแก้ไขปรับปรุง และการรักษาขวัญกำลังใจ ของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการให้มากที่สุด (ถวิล ธาราโกชน, 2557: 29) ผู้นำ (Leader) คือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีอำนาจอิทธิพลในกลุ่ม หรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้รับคำยกย่องให้เป็นหัวหน้า เป็นผู้ตัดสินใจเหนือกลุ่มในการใช้อำนาจ ที่เกิดความแตกต่างในผลการดำเนินการขององค์กรได้ คือผู้นำระดับสูงขององค์กร (นิธย์ สัมมาพันธ์, 2556: 52)

สรุปได้ว่า ผู้นำนั้น มีความหมายเป็นจุดร่วมเดียวกันว่า ผู้นำ คือ บุคคลใดก็ตามที่มี อิทธิพลเหนือคนอื่นในกลุ่ม หรือมีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายในการ ทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มและจากการให้ความหมายของคำว่าผู้นำตาม พระพุทธศาสนาที่กล่าวมานี้สามารถสรุปความหมายเป็นจุดร่วมเดียวกันว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพล เหนือคนอื่นในกลุ่ม สามารถที่จะบริหารจัดการองค์การให้ดำเนินไปได้ด้วยดีมีบทบาทสำคัญในการนำ กลุ่มหรือคณะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายการเป็นผู้นำที่ดีจำเป็นต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝนซึ่งต้อง อาจใช้เวลานานแต่หากสามารถทำได้สำเร็จก็เท่ากับว่าผู้นำนั้นมีคุณสมบัติสำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่ ความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

ภาวะผู้นำ

ในด้านภาวะผู้นำนั้นมีคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ ทรงความรู้ด้านวิชาการหลายท่านได้ให้ ความหมายของภาวะผู้นำ ซึ่งได้รวบรวมสรุป ได้ดังนี้

ภาวะผู้นำคือ คุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชัก นำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 22) เป็นภาวะผู้นำคือความมีคุณธรรม มีคุณสมบัติในการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ในการรวมเอากายเอา ใจของมวลชน หรือประสานร้อยรวมคนจำนวนมากให้เห็นดีเห็นชอบ แล้วดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ดีงาม

พร้อมทั้งเป็นผู้เสียสละ กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมก่อนบุคคลอื่น ๆ เป็นต้น พูดให้สั้นๆ ว่า ภาวะผู้นำคือคุณความดีของบุคคลในทางสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคมและมนุษยชาติ เช่น ความมีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ความบากบั่นเอาจริง เสียสละสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนามรวมทั้งสามารถในการประสานงาน การชี้แจง แนะนำ ชักชวนให้บุคคล หรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไปให้เห็นร่วมกันเห็นไปในแนวเดียวกัน จนรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน มีใจเดียว มุ่งมั่นทุ่มเทดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป้าหมายที่ดีงามร่วมกัน คนมีคุณธรรมอย่างนี้เราเรียกว่า ผู้นำหรือมีภาวะผู้นำ (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), 2557: 49) ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกับตนดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้การดำเนินการจะเป็นไปในทางดีหรือชั่วก็ได้ (กิติ ตยัคคานนท์, 2560: 11) ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะในการชักจูงผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มใจ เต็มความสามารถและกระตือรือร้นหรือภาวะผู้นำ คือ ผู้นำเป็นแบบอย่างและมีความสามารถพิเศษ แสดงบทบาทในการสั่งการและออกคำสั่ง ที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น (ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์และคณะ, 2557: 78) ภาวะผู้นำ คือ ความสัมพันธ์ ซึ่งบุคคลหนึ่งหรือผู้ที่มีอิทธิพล ให้ผู้อื่นทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายอันเป็นที่ต้องการของผู้นำ ผู้นำมิใช่เป็นผู้ผลักดันแต่เป็นผู้ดึงโดยแจ้งให้ผู้ตามทราบแนวทางปรารถนา ให้ปฏิบัติตามด้วยการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง (เกาวัลย์ นันทาภิวัฒน์, 2553: 23)

ภาวะผู้นำ ไว้ 4 ประการ (ทองอินทร์ วงศ์โสธร, 2558:32) คือ

- 1) ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการชักชวนหรือชักนำคนอื่นโดยปราศจากการใช้อำนาจตามตำแหน่งหรือเหตุการณ์ภายนอก
- 2) ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการในการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมของกลุ่มเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มและทำกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 3) ภาวะผู้นำ คือ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนและสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง
- 4) ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผลแห่งความสัมพันธ์ก็คือบุคคลหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่ง ต้องรับผิดชอบต่อกิจกรรมและสวัสดิการของกลุ่ม

ภาวะผู้นำ หมายถึง การกระทำระหว่างบุคคลโดยบุคคลที่เป็นผู้นำจะใช้อิทธิพล (Influence) หรือการดลบันดาลใจ (Inspiration) ให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่าง ตามเป้าหมายที่ผู้นำกลุ่มหรือองค์กรกำหนดไว้ (ธวัช บุญยมนิ, 2555: 43) ภาวะผู้นำ คือ พลังชนิดหนึ่งที่สามารถส่งแรงกระทำอันก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกลุ่มคน และระบบองค์กร ไปสู่การบรรลุเป้าหมาย (นิธิต์ สัมมาพันธ์, 2556: 28) ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคน

หนึ่งที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน หรือเป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำและผู้ตามซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน หรือเป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์การ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544: 45). ภาวะผู้นำนั้นเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ด้านภาวะผู้นำที่มีคุณลักษณะเด่นของผู้นำ มีวิสัยทัศน์ ความรู้ ทักษะ ค่านิยมที่เหมาะสม สามารถปกครองบังคับบัญชาจูงใจคนให้ปฏิบัติตามคำสั่ง ตามความต้องการของผู้นำได้ สามารถตัดสินใจที่ยากและซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม ตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงจุดจบขององค์กร และการใช้ชีวิตองค์กรด้วยภาวะผู้นำในทางดีด้วยกระบวนการดึงภาวะแห่งการเป็นผู้นำที่มองเห็นในความสำเร็จของภาวะผู้นำ (Leadership) ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การ ความล้มเหลวขององค์การต่าง ๆ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพแทบทั้งสิ้น (วิฑูล แจ่มกลิ้ง, 2557: 50) ภาวะผู้นำคือ ศิลปะหรือกระบวนการที่มีอิทธิพลเหนือคน กระตุ้นให้ความร่วมมือปฏิบัติงานตามผู้นำ ด้วยความศรัทธาอันลือด้วยความเต็มใจอย่างประสานสัมพันธ์กันจนงานสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง (ศิริพร พงษ์ศรีโรจน์, 2540: 60). ภาวะผู้นำว่า หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งหรือผู้นำพยายามใช้กำลังสมอง กำลังกาย และกำลังใจ เพื่อจูงใจ หรือดลใจให้ผู้ตาม หรือกลุ่มกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เป็นไปตามความประสงค์ของตน และเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการจูงใจหรือดลใจนั้นจะต้องไม่เป็นการบังคับตลอดจนต้องได้รับความยินยอมจากผู้ตามหรือกลุ่มด้วย (สมัย จิตต์หมวด, 2557: 51) ภาวะผู้นำหมายถึง ความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อผู้ตามหรือนำผู้ตามไปอย่างสัมฤทธิ์ผลหรือเป็นความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของงานอย่างเหมาะสม (สุพานี สฤณภูวนิช, 2557: 49) ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการโดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน ในอันที่จะบรรลุผลตามเป้าหมายหรือภาวะผู้นำ คือ ความสามารถของบุคคลที่จะชักจูงผู้อื่นให้ร่วมมือร่วมใจกับตนดำเนินการไปสู่จุดหมายของตนเองได้ (สุรศักดิ์ ม่วงทอง, 2557: 31)

อุทัย หิรัญโต ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำพอสรุป(อุทัย หิรัญโต, 2553:33) ได้ดังนี้

1) ภาวะผู้นำ คือ การที่บุคคลในความสัมพันธ์ซึ่งมีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการโดยกระบวนการติดต่อสื่อสาร ติดตามซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2) ภาวะผู้นำในทางปฏิบัติ คือ การบริหารของกลุ่ม ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการจูงใจริเริ่มประนีประนอมและประสานงาน โดยอาศัยอำนาจหน้าที่และอำนาจบาปมีเป็นเครื่องมือในการบริหารเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและการสนับสนุนให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร (Dubrin, 2555: 32 อุทัย หิรัญโต ผู้

แปล) ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการซึ่งผู้นำจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความคิดหวัง ค่านิยมและความสามารถในการติดต่อพบปะเจรจากันของบุคคลที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น เพื่อจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้นำ ต้องแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นว่า ควรสนับสนุนในความสามารถของเขา (Rensis Liker, 2559: 47 เดโซ สวานานท์ ผู้แปล)

ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะและความสามารถในการนำและจูงใจผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนให้ทำงานด้วยความเต็มใจและกระตือรือร้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มและขององค์การ และคุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลในสถาบันใดก็ตามล้วนเป็นกระบวนการที่แสดงออกมาเพื่อปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มในระหว่างการปฏิบัติงาน หรือให้ผู้ร่วมในสถานการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จ ฉะนั้นเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแล้ว ผู้นำหมายถึง ตัวบุคคลและภาวะผู้นำเป็นเรื่องของคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติของบุคคลที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จอันสูงสุดตามเป้าหมายที่วางเอาไว้

ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

คำว่า ผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) ดังที่กล่าวมา นักวิชาการ ยังเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำโดยพิจารณาจากปัจจัยสำคัญและจุดเน้นที่แตกต่างกัน ในที่นี้ผู้วิจัยจะเสนอเฉพาะทฤษฎีที่เห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

บาร์บารา เคลแมน (Barbara Kelleman) ได้สรุปความหมาย ทฤษฎีภาวะผู้นำต่างๆ เอาไว้เป็นหมวดหมู่ 10 หมวด (Barbara Kelleman.(ed), 2559 ธรรมรักษ์ หมิ่นจักร ผู้แปล) คือ

- 1) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการกลุ่ม ภาวะผู้นำ เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงและกิจกรรมของกลุ่ม
- 2) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพและผลกระทบจากสิ่งนี้เอง ภาวะผู้นำ จึงเป็นการเชื่อมโยงภาพพจน์ในอันที่ทำให้ปัจเจกบุคคล สามารถที่จะทำการจูงใจบุคคลอื่นๆ ให้มีการทำหน้าที่ได้สอดคล้องกับภาวะหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- 3) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นศิลปะที่ใช้ในการชี้นำภาวะผู้นำ จึงเป็นการแสดงออกในบริบทของอำนาจหรืออิทธิพล ดังนั้น จึงมีความพยายามที่จะให้กลุ่มนั้น เป็นไปตามแนวทางหรือเจตนารมณ์ของตัวบุคคลที่เป็นผู้นำนั้น
- 4) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล การเป็นผู้นำนั้น ได้ก่อให้เกิดผลกระทบกับพฤติกรรมของบรรดาสมาชิกภายในกลุ่ม ทั้งนี้โดยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับบรรดาผู้ตามนั้น เป็นไปในลักษณะของการตอบสนองต่อกันภายใต้ความสมัครใจ
- 5) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ในขณะที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกเรื่องกิจกรรมกลุ่ม

6) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นรูปแบบของการชักชวน ภาวะผู้นำ ยังเป็นการบริหารคนด้วยการใช้วิธีการจูงใจและมีการสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยไม่ใช้วิธีการบังคับ

7) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่มีการใช้ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างบุคคลโดยในแนวทางนี้ ต้องยอมรับว่า อำนาจระหว่างบุคคลนั้น เป็นผลมาจากการที่มีพลังอำนาจบังคับสูงสุดซึ่งบุคคลหนึ่งสามารถใช้อำนาจนั้นมาบังคับบุคคลอีกคนหนึ่ง ให้ลดการต่อต้านเท่าที่จะลดลงได้มากที่สุด ซึ่งบุคคลหลังนี้ สามารถที่จะทำให้เกิดขึ้นได้

8) ภาวะผู้นำ ในฐานะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายโดยที่ภาวะผู้นำ จะเป็นการกระทำเพื่อให้มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

9) ภาวะผู้นำ ในฐานะการจำแนกบทบาท ทั้งนี้โดยที่ภาวะผู้นำนั้นต้องการรวบรวมบทบาทต่างๆ ในกลุ่มเข้ามาไว้ด้วยกันซึ่งทั้งนี้ก็ด้วยการอำนวยความสะดวกเพื่อให้บรรลุความสำเร็จที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้

10) ภาวะผู้นำ ในฐานะของการมีความคิดริเริ่ม ภาวะผู้นำ เป็นผลลัพธ์จากการที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ภายใต้ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (Group interaction)

ฮอดจ์ และ จอห์นสัน (Hodge & Johnson) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำโดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนสมมติฐานต่างๆ (Hodge Billey J. & Herbert J. Johnson, 2557:22 โกวิท งาม ผู้แปล) ดังนี้

1) ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำ (Traitist Theory) ทฤษฎีนี้โดยมีสมมติฐานว่าผู้นำที่ประสบผลสำเร็จจะมีลักษณะของบุคลิกภาพที่ดี

2) ทฤษฎีทางสถานการณ์ (Situatist Theory) โดยมีสมมติฐานว่าบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ทั้งนี้ก็เพราะว่าเกิดจากลักษณะของกลุ่มที่เขาเป็นผู้นำ

3) ทฤษฎีการเป็นผู้ตาม (Followship Theory) ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า เครื่องบ่งชี้คุณภาพของผู้นำก็คือ คุณภาพของผู้ตามซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการประเมินคุณค่าของผู้นำ คือ การวิเคราะห์ผู้ตามนั่นเอง

4) ทฤษฎีของผลรวม (Electic Theory) ทฤษฎีนี้เกิดจากการนำเอาคำอธิบายของทฤษฎีทั้งสามข้างต้นมารวมกัน เพื่อจะทำการอธิบายเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ราล์ฟ เอ็ม. สต็อกดิลล์ (Ralph M. Stogdill) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ (Ralph M. Stogdill, 2559:34 สัญญา เคนาภูมิ ผู้แปล) ดังนี้

1) Greatman Theory ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ลักษณะภาวะผู้นำได้เกิดมาแต่กำเนิด

2) Environment Theory ทฤษฎีนี้ก็มีความเชื่อว่าลักษณะภาวะผู้นำนั้นเกิดจากสภาพแวดล้อม เวลา สถานที่และโอกาส

3) Personal Situation Theory ทฤษฎีนี้เชอในแ่งที่ว่ภวะผู้นำนั้นนอกจากสถานการณและสภวะแวดล้อมแลว ยังมีความสามารถเฉพาะตัวเป็นส่วนประกอบด้วย ดังนั้นผู้นำจึงต้องเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด มีความสามารถ นอกจากนี้ ยังต้องมีเพื่อนร่วมงานที่ดีด้วย

4) Interaction Expectation Theory ทฤษฎีนี้ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัย 3 ประการ คือ การกระทำ (Action) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และเจตคติ (Sentiment) โดยที่มีความเชื่อว่า ผู้ที่จะเป็นผู้นำได้นั้นจะต้องมีความสามารถในการกระทำมีมนุษยสัมพันธ์และมีการควบคุมทางใจที่ดี มีความเหมาะสมกับเหตุการณ์

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าภวะผู้นำเกิดขึ้นได้ทั้งทางพันธุกรรม หรือ สัญชาตญาณ (Instinct) และสถานการณ์ เวลา โอกาส สภาพแวดล้อมทางสังคม ภวะผู้นำนั้น ทั้งศาสตร์เป็นทั้งศิลปะสำหรับบริหารจัดการและเป็นจุดศูนย์กลางของพฤติกรรม คือ ใช้อำนาจ อิทธิพล ตามบทบาทหน้าที่ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จ

ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการเป็นผู้นำหรือภวะความเป็นผู้นำ (นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย, 2550: 50) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปมานานแล้ว ซึ่งภวะการเป็นผู้นำ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหาร เพราะช่วยทำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร ซึ่งการศึกษาจากนักวิชาการต่างๆ สามารถสรุปแนวทฤษฎีได้เป็น 4 กลุ่ม ทฤษฎีดังนี้

1) ทฤษฎีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ (Trait Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าบุคคลบางคนเกิดมาพร้อมด้วยลักษณะบางประการที่จะช่วยสนับสนุนให้เขาเป็นผู้นำได้ ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะดังนี้

1. บุคลิกภาพ (Personality) เป็นเรื่องที่ติดมากับตัวของบุคคลแต่ละคนในส่วนตัวสามารถปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ บุคลิกภาพดังกล่าวคือ

1) ความสามารถในการปรับตัว เป็นความสามารถของบุคคล

2) ความต้องการที่จะทำ ซึ่งอาจจะเป็นความสามารถในส่วนเล็กๆ มองไม่เห็นชัดเจน แต่ก็สามารถค้นหาได้

3) ความมั่นคงทางอารมณ์ซึ่งแต่ละคนจะมีนิสัยทางด้านความคงที่ของอารมณ์การควบคุมอารมณ์ได้มากน้อยเพียงใด

4) ความเป็นตัวของตัวเอง มีอำนาจในการตัดสินใจต่างๆ ตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม

5) ความอดุสาหะ พยายาม หมายถึง ความอดทนของแต่ละบุคคลที่จะพยายามฟันฝ่าอุปสรรคนานาประการ

6) ความคิดสร้างสรรค์ ถือเป็นพรสวรรค์อย่างหนึ่ง ที่บุคคลหนึ่งมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะแล้วคิดออกมาเป็นรูปธรรม

7) ความทะเยอทะยาน เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการความสะดวกสบายเกิดขึ้นตลอดเวลา หากทุกคนได้ใช้ความคิดดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา เพราะการคิดแต่ละคนนั้น ย่อมแตกต่างกันออกไป

2. ความรู้ความสามารถ (Intelligence) สมองของคนเรานี้ธรรมชาติสร้างมาเพื่อใช้สติปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ความรู้ความสามารถจะเห็นได้จาก

1) เชี่ยวชาญ คนทุกคนมีสติปัญญาและความเฉลียวฉลาดแตกต่างกันไปอาจจะด้วยสาเหตุหลายๆ ประการ ทั้งเรื่องพันธุกรรม สภาพแวดล้อม การแข่งขัน การฝึกฝนตนเองให้เป็น ผู้ที่สนใจในการศึกษาเล่าเรียน

2) ความแม่นยำในการตัดสินใจ เพราะเราต้องทำการตัดสินใจอยู่ตลอดเวลาในการทำงานการดำรงชีวิต การตัดสินใจที่แม่นยำจึงต้องอาศัยประสบการณ์

3) ระดับความรู้ ทุกคนไม่สามารถศึกษาเล่าเรียนได้เท่ากัน เพราะสมองแต่ละคนไม่สามารถรับอะไรได้อย่างเต็มที่ คือที่บรรจุความจำไว้เท่ากันก็จริง แต่การรับรู้การถ่ายทอดอาจจะมีบางสิ่งบางอย่างแตกต่างกันออกไป เราจึงวัดระดับความรู้ได้จากการศึกษาในระดับสูงๆขึ้นไปของแต่ละคน

4) ความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา สื่อภาษาเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ทุกชาติ จะมีภาวะของตนเองหรือไม่ก็ตามแต่การพูดถือเป็นเรื่องของการสื่อความหมายให้สามารถเข้าใจกัน ผู้นำที่มีความสามารถในการพูด การเขียนย่อมได้เปรียบกว่า

3. คุณลักษณะด้านสังคม (Social Skill) การเข้าสังคมเป็นเรื่องของคน ทุกคนเพราะคนเราไม่สามารถอยู่คนเดียวในโลกได้ การเข้าสังคมของแต่ละระดับต้องมีพิธีต้องแตกต่างกันออกไปตามสภาพการณ์และเหตุการณ์นั้นคุณลักษณะด้านสังคมมีดังนี้

1) การรู้จักประนีประนอม การที่เราทำงานร่วมกับคนอื่น ผลประโยชน์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่น้อย ด้วยเหตุนี้จึงต้องการคนที่จะมาประสานผลประโยชน์หรือเป็นคนที่ยอมประนีประนอมให้ทุกคนที่ร่วมงานเกิดความพอใจ

2) ความสามารถในการบริหาร งานบริหารเป็นการใช้ศิลป์ ซึ่งแต่ละคนไม่สามารถใช้ได้ทัดเทียมกัน ด้วยข้อจำกัดต่างๆ นานา การศึกษาเล่าเรียนก็จะเป็นส่วนประกอบในการบริหารได้บ้างเช่นกัน

3) ความร่วมมือ ถือเป็นเรื่องสำคัญมากในการเป็นผู้นำ เพราะผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่สามารถชักจูงให้ผู้ร่วมงานตั้งใจทำงานหรือทำตามทีผู้นำต้องการด้วยความเต็มใจ

4) ความเป็นที่นิยมชมชอบ เราคงจะเข้าไปในงานเลี้ยงและพบคนหนึ่งซึ่งจากสีหน้าท่าทางเป็นบุคคลที่เรา mong แล้วเกิดความรู้สึกอยากรู้จัก อยากรักทักทาย มีความเลื่อมใสศรัทธา ยิ่งเมื่อเห็นเขาพูดจาด้วยแล้วเกิดความนิยมชมชอบตามมา

5) ความเป็นนักการพูด การที่คนเราจะเป็่นนักการพูดที่ดีนั้น ต้องอาศัยปฏิกฎาณไหวพริบมากมาย ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา ต้องโน้มน้าวเรื่องใหญ่ที่เกิดขึ้นแก้ปัญหาให้กลายเป็นเรื่องเล็กต้องใช้ความสามารถหลาย ๆ ด้านประกอบกันซึ่งไม่ใช่การพูดเป็นเพียงอย่างเดียวคุณลักษณะด้านกายภาพ (Physical Characteristics) ถือเป็่นเรื่องที่ติดตัวมาอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อาจสามารถแก้ไขปรับปรุงด้วยการให้อำนาจหรือรับปะทานที่ถูกสุลัษณะ รวมทั้งการออกกำลัງกายที่เหมะสมด้วย คุณลักษณะด้านกายภาพมีดังนี้

1) ส่วนสูง ถึงแม้ทุกคนไม่สามารถสูงทัดเทียมแต่ก็เป็่นที่ประจักษ์แล้วว่าการรับปะทานอาหารที่ถูกต้อตามหลักโภชนาการนั้น มีส่วนทำให้คนสูงได้ มิใช่เพียงเพราะพันธุกรรมเพียงอย่างเดียว

2) น้ำหนัก การควบคุมน้ำหนัก จะเห็นได้ชัดเจน จากนักมวย เพราะการควบคุมต่าง ๆ ย่อมเกิดตามที่เราต้อการหรือเป็่นตามเป้าหมายระหว่างบุคคลมีนักจิตวิทยาได้ทำการทดสอบเรื่องน้ำหนักกับการเป็่นภาวะผู้นำเหมือนกันแต่ไม่มีความสำคัญ

3) ความฝึกฝน นับเป็่นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในการดำรงชีวิต การที่ร่างกายของคนเราได้รับการออกกำลัງกาย การฝึกฝนให้ใช้ความคิด การใช้สมอง การนั่งสมาธิล้วนแล้วแต่มีส่วนทำให้จิตใจเยือกเย็นสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นผู้นำได้ในที่สุด

4) ความสมบูรณ์ของร่างกาย การรักษาตนให้พ้นจากโรคภัย ถือเป็่นอันประเสริฐตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้น ความสมบูรณ์ต้อมีส่วนประกอบด้านอื่นด้วย เช่น การรักษาความอบอุ่นของร่างกาย การฝึกฝนที่เพียงพอ การออกกำลัງกายอย่างสม่าเสมอ เป็นต้น

สรุปแล้ว คุณลักษณะสำคัญของการเป็่นผู้นำตามทฤษฎีดังกล่าวจะสามารถส่งผลให้ผู้นำทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ คือ

1) ความเฉลียวฉลาด หมายถึง ความสามารถและทักษะในการติดต่อสื่อสารที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจูงใจ เพื่อที่จะก่อให้เกิดหรือทำให้ได้รับความร่วมมือจากผู้ร่วมงานหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และส่งผลให้องค์กรมีความพัฒนาและเจริญรุ่งเรืองได้อย่างมั่นคง

2) ความเจริญวัยด้านสังคม หมายถึง ความเป็นผู้ใหญ่ทางด้านอารมณ์ คือมีความสามารถในการรักษาไว้ซึ่งความสงบทางใจ เมื่อแม่หรือประสบชัยชนะ รวมถึงความสำเร็จต่าง ๆ มีการควบคุมอารมณ์ได้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเคารพในตนเองและมีความสนใจในขอบเขตที่กว้าง และสามารถทำให้คนและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3) แรงจูงใจภายใน เป็นความปรารถนาที่จะให้ประสบความสำเร็จเป็นการตอบสนองความต้องการระดับสูงของมนุษย์ทุกคน และคนในองค์กร

4) ทักษะจิตด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง เป็นผู้ที่ยอมรับว่าการร่วมมือระหว่างกันเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการทำงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดความสมัคสมานสามัคคีนั่นเอง

ออร์เวย์ ทีด (Orway Tead) ได้รวบรวมคุณสมบัติของผู้นำที่สำคัญที่ผู้นำต้องมี (Orway Tead, 2556: 82 เสน่ห์ จัยโต ผู้แปล) ดังนี้

1. พลังกายและพลังประสาท ผู้นำต้องมีพลังกายและพลังประสาทเข้มแข็งมีกำลังใจกล้าแกร่ง มีความอดทนกว่าคนธรรมดา ในเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง ต้องมีความมั่นคงและวางเฉย ไม่แสดงอาการหรือความรู้สึกใดๆ ออกมาจะทำเช่นนั้นได้จะต้องมีพลังกายและพลังประสาทเข้มแข็งจริงๆ และยิ่งไปกว่านั้น การเป็นผู้นำจะต้องทำงานหนักกว่าคนธรรมดา หมายความว่า ผู้นำต้องฉลาดรู้ในการบริหารงานที่ควรหรือไม่ควรแก้หน้าที่ของผู้นำไม่ปล่อยงานให้เป็นภาระของผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงอย่างเดียว และผู้นำต้องทำงานมากตรากตรำหลายชั่วโมง มีเวลาพักผ่อนน้อย ถ้าหากพลังกายและพลังประสาทไม่เข้มแข็งจริงๆ อาจเกิดความเจ็บป่วยหรือคุณภาพในตนบกพร่องไป

2. รู้จุดหมายและแนวทางที่จะนำประเทศ คุณสมบัติอีกประการหนึ่งที่ผู้นำต้องมีคือการมีนโยบาย หรือแผนปฏิบัติงานที่จะทำให้เสร็จก่อนหรือหลัง ผู้นำต้องรู้เป้าหมายในการนำประเทศนั้นมุ่งหน้าไปในแนวทางใด ตนควรจะแสดงบทบาทอย่างไรที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายเหล่านั้น โดยเป้าหมายจะเป็นจริงได้ถ้าหาก

ก. มีวิธีการที่แน่นอน (ชัดเจน) เพื่อการบรรลุเป้าหมายนั้น

ข. คนอื่นสามารถเข้าใจหรืออธิบายให้คนอื่นเข้าใจเป้าหมายและวิธีการนั้น

ค. คนอื่นๆ เข้าใจและเห็นด้วยในวิธีการนั้น

ง. ผู้นำต้องมั่นคงและจริงจัง และพยายามทำเป้าหมายนั้นให้เป็นจริงขึ้นมา

3. ความกระตือรือร้น ผู้นำต้องมีความกระตือรือร้น บากบั่นขวนขวายที่จะทำเป้าหมายของตนให้สัมฤทธิ์ผลให้ได้ ความกระตือรือร้นจะทำให้เขายึดมั่นอยู่กับเป้าหมายและแผนงานอันนั้น ทั้งจะช่วยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพลอยกระตือรือร้นในการทำงานไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการตามแผนงานนั้นราบรื่นขึ้น

4. ความเป็นมิตรและความรัก ผู้นำต้องมีความรักและความเป็นมิตรกับผู้ใต้บังคับบัญชา มีความโอบอ้อมอารี เอื้ออาทรต่อความเป็นอยู่ของผู้ร่วมงาน และประชาชน เมื่อมีโอกาสก็จะแสดงความห่วงใยให้ปรากฏ การรู้จักครอบครัวของบริวารและการไต่ถามทุกข์สุขของบริวารและคนในครอบครัวของเขา จะเป็นพลังเสริมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างศรัทธาในตัวผู้นำให้แนบแน่นต่อไป

5. ความน่าเชื่อถือผู้นำจะต้องทำตนให้น่าเชื่อถือ พุดจริงทำจริง ทำสัญญาประชาคมไว้ แล้วต้องทำตาม ไม่เป็นคนหละหละโลเล หรือท้อแท้จับจ่อบริวารและคนใกล้ชิดจะได้มีความมั่นใจ ว่า พวกเขาสามารถฝากอนาคต และผลประโยชน์ของพวกเขาไว้กับผู้นำได้ผู้นำจะต้องระมัดระวัง พฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสมต่อคุณค่า (Values) หรือมาตรฐานทางศีลธรรมของสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

6. ความกล้าตัดสินใจ ความกล้าตัดสินใจเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำ ปัญหาที่เผชิญหน้าผู้นำนั้นล้วนแต่เป็นปัญหาสำคัญๆ เกี่ยวกับความเสื่อมถอยหรือความรุ่งเรืองของประเทศชาติ ปัญหาแต่ละปัญหาอาจมีทางออกได้หลายทาง จะเป็นทางใดดี ผู้นำจะต้องกล้าตัดสินใจ ในบางสถานการณ์อาจทำให้มีเวลาทบทวนครุ่นคิดไม่มากนัก ผู้นำจะต้องตัดสินใจเลือกทางออกทางใด ทางหนึ่งแน่นอนว่า มันจะถูกหรือผิดก็ได้ เช่น ประธานาธิบดี Woodrow Wilson “การตัดสินใจของข้าพเจ้าอาจจะถูกหรืออาจจะผิดก็ได้ อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าจะต้องกล้าเสี่ยงและตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างลงไป” และเมื่อตัดสินใจลงไปแล้วผู้นำจะต้องกล้ารับผิดชอบผลที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจ นั้น ด้านผู้นำไทย คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์แม้พฤติกรรมบางอย่างจะเป็นที่น่ารังเกียจในบางสังคม และต่อมาตรฐานทางศีลธรรมอันดีงาม ในด้านความกล้าตัดสินใจและความกล้าในการรับผิดชอบแล้ว เป็นผู้นำคนหนึ่งที่ได้รับการชมเชย กล่าวขานกันอยู่เสมอจากประโยคที่ว่า “ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบแต่ผู้เดียว”

7. สติปัญญาความรอบรู้ ผู้นำควรเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด รอบรู้เรื่องราวต่าง ๆ กว่า คนสำคัญทั่วไป แต่ในบางโอกาส บางสถานการณ์ ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นำอาจมีสติปัญญาไม่เลอเลิศเหนือบุคคลธรรมดา แต่ความเฉลียวฉลาดรู้ทันเกมการเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

8. ครูที่ดี ผู้นำที่ดีต้องเป็นครูที่ดี เพราะในฐานะผู้นำนั้นจะต้องสามารถชี้แนวทางเหตุผล ในการปฏิบัติที่ถูกต้องและความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหานั้นๆ เมื่อมีปัญหาก็สามารถชี้แจงให้ ผู้ร่วมงานหรือคนใกล้ชิดเข้าใจได้ด้วยคำพูดธรรมดาๆ ถ้าหากลูกน้องทำผิดพลาดแต่ความผิดพลาดไม่ รุนแรงนักก็ควรให้อภัย ถ้าอภัยไม่ได้ก็ต้องลงโทษตามสมควรแก่เหตุและจะต้องให้ผู้ที่ถูกลงโทษ เข้าใจและรับรู้ความผิดของตน

9. ศรัทธาและความเชื่อมั่น การทำงานบริหารประเทศนั้น จะให้ผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อเหล่า ผู้นำหรือนักการเมืองมีความกระตือรือร้น และกระฉับกระเฉงในการทำงานไม่รู้สึเหนื่อยหน่ายเฉื่อย ชา จะเป็นเช่นนี้ได้ผู้ทำงานจะต้องรู้สึกว่าการที่ตนกำลังดำเนินการอยู่นั้นมีทางสำเร็จมีเป้าหมายที่ เเด่นชัด มีอุดมการณ์ที่มั่นคง มีศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อความสำเร็จสูงผู้นำจะต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสำเร็จของงานให้เกิดขึ้นกับลูกน้องหรือประชาชน เหนือสิ่งอื่นใดผู้นำ จะต้องสามารถทำให้ลูกน้องมีความเข้าใจว่าความศรัทธาและความเชื่อมั่นในตนเองจะเป็นบ่อเกิดแห่ง ความสำเร็จของเขา

สรุป

สรุปได้ว่า ลักษณะคุณสมบัติของผู้นำที่ดีนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญและเป็นมรรควิธีหรือกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งปัญหาของผู้นำปัญหาของผู้ใต้ปกครองปัญหาวัฒนธรรมขององค์กร ปัญหาการบริหารและปัญหาจากสภาพแวดล้อมอื่นๆ และยังเป็นปัจจัยให้ผู้นำมีสัมพันธภาพกับมวลชนได้อย่างองอาจและทำให้มวลชนยอมรับเลือกให้มาดำรงตำแหน่งซึ่งจะเป็นผลให้แสดงบทบาทและหน้าที่ได้อย่างชอบธรรมและมีประสิทธิภาพจริยธรรมของผู้นำสามารถนำพาองค์กรก้าวพ้นปัญหาและพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และองค์กรก็บังเกิดความมั่นคงในทุกๆ ด้าน

เอกสารอ้างอิง

- สงวน นิตยารัมภ์พงศ์.(2554). **ภาวะผู้นำ เพื่อการบริหารคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มติชน.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). **ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2559). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). (2548). **หลักธรรมมาภิบาลและประมุขศิลป์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มงคลชัยพรินต์ติ้ง.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วินดาต้า โปรดักส์.
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต). (2558). **สงฆ์ผู้นำสังคม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสิริจันทนิวิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม). (2559). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธ**. กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์. กวี วงศ์พุม. (2555). **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี.
- เดโช สนวนานนท์.(2558). **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ถวิล ธาราโกชน. (2552). **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2554). **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- นิตย สัมมาพันธ์. (2556). **ภาวะผู้นำพลังขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ**. กรุงเทพฯ: บริษัท อินโนกราฟฟิกส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

- กิติ ตัยคานนท์. (2550). **เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ: เซซฐการพิมพ์.
- ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์ และคณะ. (2557). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เถาว์ลย์ นันทาวิวัฒน์. (2551). **หลักการจัดการ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองอินทร์ วงศ์โสธร. (2554). **หลักและระบบบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธวัช บุญยณณ. (2565). **ภาวะผู้นำที่ดีเลิศ**. ออนไลน์, [แหล่งที่มา]: <http://www.pochanukul.com>, [23 กันยายน 2565].
- นิตย สัมมาพันธ์. (2556). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ: อินโนกราฟฟิกส์.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2554). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
- วิบูล แจ่มกลิ้ง. (2557). “พฤติกรรมผู้นำที่ควรจะเป็นของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา” **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ศิริพร พงษ์ศรีโรจน์. (2550). **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: เทคนิค 19.
- สมัย จิตต์หมวด. (2557). **พฤติกรรมผู้นำ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุพานี สฤญ์วานิช. (2559). **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรศักดิ์ ม่วงทอง. (2553). “พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์: ศึกษาเฉพาะกรณีก้านันและผู้ใหญ่บ้านจังหวัดนครศรีธรรมราช”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุทัย หิรัญโต. (2553). **หลักการบริหารบุคคล**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Dubrin. (2545). **ภาวะผู้นำ** : ออนไลน์, [แหล่งที่มา]: <http://www.pochanukul.com>, [23 กันยายน 2565].
- Rensis Likert. (1997). **The Human Organization**. New York: McGraw – Hill, 1967.
- Barbara Kelleman. (ed). (1984). **Leadership as a Political Act, in Leadership Multidisciplinary Perspectives**. New Jersey: Prentice – Hall.
- Hodge Billey J. & Herbert J. Johnson. (1970). **Management and Organization Behavior**. New York: John Wiley & Sons.
- Ralph M. Stogdill. (1967). **Personal Factor Associated with Leadership Survey of Literature in leadership**. Marryland Penguin Books.

นันทวรรณ อีสรานุวัฒน์ชัย. (2550). “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Orway Tead.(1936). *The Art of Leadership*, 7th ed. New York: McGraw Hill Book.